



CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII

AUTORITATE DE STAT AUTONOMĂ

HOTĂRÂREA nr. 435 Din 30.08.2023

Dosar nr.: 1025/2021

Petiția nr.: 9713/23.12.2021

Petentă: Asociația „Autism România”

Reclamat: ..

Obiect: Petenta reclamă o afirmație publică din data de 21.12.2021, făcută de către parta reclamată la postul de televiziune Antena 3, prin care aduce atingere demnității persoanelor cu autism, prin folosirea abuzivă și denigratoare a termenului ”autist”.

Întrebat de moderatorul Antena 3 ce a vorbit cu .., .. a spus că fostul premier l-a făcut anarhist, iar el i-a replicat că ”e autist”:

... - ”.. m-a făcut anarhist și eu l-am făcut autist, dar nu ne-am înjurat”.

Moderatorul Antena 3 i-a atras atenția că înregistrează un derapaj verbal, spunându-i că autismul este o boală gravă și i-a cerut să reformuleze afirmația. .. a replicat moderatorului:

.. - „Și, ce, și anarhismul e o boală, suferă USR de ea”.

.. a mai spus că dacă Guvernul își va asuma certificatul verde, atunci vor fi ”revolte sociale”:

.. - ”Azi le-am împiedicat, dar nu mai garantez că o să se mai întâmple asta”, a mai spus ..”

I. Numele, domiciliul sau reședința părților

Numele, domiciliul procedural ales al petentei

1. , Președinte Al Asociației Autism România,

Numele, sediul și domiciliul procedural ales al părților reclamate

2. .., Președinte Al A.U.R. – Alianța Pentru Unirea Românilor,

II. Procedura de citare

3. Prin adresele nr. 748/31.01.2022 s-a realizat citarea părților în conformitate cu măsurile dispuse având în vedere contextul evoluției situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2, cu solicitarea de a fi transmise completări la petiție, respectiv punctul de vedere în scris (precum și orice alte acte sau dovezi), soluționarea speței urmând a se face în lipsă, odată cu exprimarea acordului părților din dosar, în termenul dat.

4. Procedura de citare a fost legal și complet realizată.

III. Susținerile părților

Susținerile petentei



5. Petenta formulează memoriul cu nr. de înregistrare la C.N.C.D. 9713/23.12.2021, prin care reclamă posibilele afirmații discriminatorii ale părții reclamate, lider al partidului A.U.R., și solicită constatarea și sancționarea faptei prevăzută la art. 2 din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, săvârșită la data de 21.12.2021.

6. **În fapt**, petenta în calitate de Președinte – Autism România – Asociația Părinților Copiilor cu Autism, sesizează o posibilă faptă de discriminare înfăptuită de dl. .. care, în calitate de parlamentar/deputat, a făcut o afirmație publică în data de 21.12.2021 pentru postul Antena 3, afirmație care, din perspectiva petentei, aduce atingere demnității persoanelor cu autism prin folosirea abuzivă și denigratoare a termenului „autist”.

7. Petenta solicită ca, pe lângă constatarea faptei de discriminare și aplicarea amenzii contravenționale, partea reclamată să fie obligată să publice, în mass-media, un rezumat al hotărârii.

8. În susținerea memoriului, petenta anexează link-ul cu articole de presă și mass-media și statutul asociației.

9. Conform articolului de presă menționat de către petentă, liderul A.U.R. a făcut următoarele afirmații:

Întrebat de moderatorul Antena 3 ce a vorbit cu .., .. a spus că fostul premier l-a făcut anarhist, iar el i-a replicat că ”e autist”:

... - ”.. m-a făcut anarhist și eu l-am făcut autist, dar nu ne-am înjurat”.

Moderatorul Antena 3 i-a atras atenția că înregistrează un derapaj verbal, spunându-i că autismul este o boală gravă și i-a cerut să reformuleze afirmația. .. a replicat moderatorului:

.. - „Și, ce, și anarhismul e o boală, suferă USR de ea”.

.. a mai spus că dacă Guvernul își va asuma certificatul verde, atunci vor fi ”revolte sociale”:

.. - ”Azi le-am împiedicat, dar nu mai garantez că o să se mai întâmple asta”, a mai spus ..”

Susținerile reclamatului

10. Reclamatul nu a formulat punct de vedere la dosar.

IV. Motivarea în fapt și drept

Legislație și principii

11. **O.G. nr. 137/2000**, la art. 2 alin. 1 prevede: *„Potrivit prezentei ordonanțe, prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice”.*

12. Astfel se poate considera discriminare

- o diferențiere
- bazată pe un criteriu
- care atinge un drept.

13. Analiza diferențierii se realizează prin compararea a două situații (art. 1 alin. 3 al **O.G. nr. 137/2000**: „*exercitarea drepturilor enunțate în cuprinsul prezentului articol privește persoanele aflate în situații comparabile*”).

14. Prin nediferențiere judecătoria Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare CEDO) înțelege în primul rând tratamentul egal al persoanelor care se află în situație similară sau analoagă: „*art. 14 protejează persoanele plasate în situație similară (Marckx împotriva Belgiei, 13 iunie 1979, §32) sau „analoagă” (Van der Mussele împotriva Belgiei, 23 noiembrie 1983, §46) ori „relevant similară” (Fredin împotriva Suediei, 18 februarie 1991, §60), ulterior fiind utilizată sintagma „analoagă ori relevant similară” (Sheffield și Horsham împotriva Regatului Unit, 30 iulie 1998, §75).*”

15. Fapta de discriminare este determinată de existența unui criteriu, iar între acest criteriu și faptele imputate reclamatului trebuie să existe un raport de cauzalitate.

16. Criteriile enumerate de **O.G. nr. 137/2000** sunt doar ilustrative, nu exhaustive, precizând „*sau oricare alt criteriu*”, însă aceste criterii, conform cauzisticii CEDO, trebuie să reprezinte caracteristici personale pe baza cărora persoane sau grupuri de persoane pot fi deosebite unele de altele (*Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen împotriva Danemarcei, 7 decembrie 1976, §56*). „*Art. 14 nu protejează împotriva oricărui tratament diferențiat ci doar împotriva acelor care se bazează pe o caracteristică identificabilă, obiectivă sau personală ori pe «statut», pe baza cărora o persoană sau un grup de persoane se diferențiază între ele*” (*Clift împotriva Regatului Unit, 13 iulie 2010, §55*), menționând că noțiunea „*orice altă situație*” trebuie să se interpreteze cât mai larg posibil (*Clift împotriva Regatului Unit, 13 iulie 2010, §56-61*), cu atât mai larg cu cât dreptul atins este considerat a fi mai important (*Clift împotriva Regatului Unit, 13 iulie 2010, §62*).

17. Privind restrângerea drepturilor petentului, Colegiul director se poate raporta la tratatele internaționale ratificate de România și la legislația internă. În mod specific se analizează prevederile art. 15 din **O.G. nr. 137/2000**: „*Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, dacă fapta nu intra sub incidența legii penale, orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia.*”

18. În conformitate cu cauzistica constantă a CNCD și a instanțelor de judecată, măsurile impuse de pandemie care au oferit alternative raționale nu reprezintă discriminare, întrucât ele sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a aceluși scop sunt adecvate și necesare.

19. Măsuri similare celor din România au fost introduse în toate țările lumii în vederea stopării pandemiei.

20. Conform CEDO, statele contractante au o marjă de apreciere în a stabili dacă și în ce măsură diferențele în situații de altfel similare justifică un tratament diferit în drept. Marja de apreciere variază în funcție de împrejurări, obiectul și fondul cauzei. (*Rasmussen împotriva Danemarcei*, 28 noiembrie 1984, §40). Marja de apreciere este mai largă în domeniul măsurilor generale de strategii economice sau sociale, întrucât autoritățile naționale sunt cele care cunosc mai bine decât o instanță internațională care sunt interesele publice în domeniul economic și social (*Zeman împotriva Austriei*, 29 iunie 2006, §33). În domeniile în care nu există o practică comună a statelor (cum ar fi cel medical care se schimbă rapid) marja de apreciere este la fel mai largă (*S.H. și alții împotriva Austriei*, §69). Convenția „este un instrument viu” care „trebuie să se interpreteze în lumina condițiilor actuale” (*Tyrrer împotriva Regatului Unit*, 25 aprilie 1978, §31). Astfel marja de apreciere se modifică cu timpul, CEDO trebuie să țină cont de schimbările din societate (*Glor împotriva Elveției*, 30 aprilie 2009, §75).

21. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale

(cunoscut în general sub denumirea de **Convenția europeană a drepturilor omului**, în continuare **Convenția**) prevede, la art. 10 alin. 2, limitarea libertății de exprimare: „Exercitarea acestor libertăți, ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau unor sancțiuni prevăzute de lege care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.” Prin urmare, în conformitate cu acest tratat internațional, în Europa libertatea de exprimare nu este un drept absolut. Nu este lipsit de relevanță nici faptul că libertatea de exprimare este singurul drept cu privire la care **Convenția** subliniază: „comportă îndatoriri și responsabilități”. Totodată art. 17 al **Convenției** interzice abuzul de drept: „Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup, sau un individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți decât acelea prevăzute de aceasta convenție.”

22. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare CEDO) analizează, în ordine, următoarele aspecte:

- existența unei limitări a libertății de exprimare;
- legalitatea restrângerii libertății de exprimare prin
 - existența unei norme juridice care prevede restrângerea;
 - calitatea normei juridice, și anume
 - accesibilitatea;
 - precizitatea;
 - previzibilitatea normei;
- legitimitatea restrângerii, ceea ce trebuie să fie prevăzută de Convenție (pentru securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică, apărarea ordinii, prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, moralei, reputației sau a drepturilor altora,

pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale, pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești);

- necesitatea restrângerii într-o societate democratică.

23. În mod evident, orice sancționare a limbajului discriminator, chiar și doar printr-un avertisment de natură contravențională, reprezintă o limitare a libertății de exprimare.

24. Privind legalitatea restrângerii, situația din România este cât se poate de clară. **Decizia nr. 62 din 18.01.2007 a Curții Constituționale** promovează respectarea dreptului la demnitate; există și o protejare a dreptului la demnitate prin art. 15 al **Ordonanței de guvern nr. 137/2000 privind combaterea tuturor formelor de discriminare**, republicată, accesibilă (prin publicarea în **Monitorul Oficial al României**), cu sancțiuni evidente.

25. Legitimitatea sancționării este dată prin nevoia de a proteja, în principal, reputația și drepturile altora, dar se poate invoca, spre exemplu, și siguranța publică, apărarea ordinii, protecția moralei etc.

26. Necesitatea restrângerii într-o societate democratică este elementul cel mai subiectiv din analiza CEDO. Având în vedere acest fapt, CEDO a elaborat un set de principii aplicabile în domeniu:

a) libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale societății democratice, și una dintre condițiile de bază ale progresului societății și ale autorealizării individuale (ex. **HANDYSIDE împotriva REGATULUI UNIT**, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49);

b) libertatea de exprimare nu vizează doar informațiile sau ideile primite favorabil sau considerate a fi inofensive sau indiferente, ci și cele care offensează, șochează sau incomodează statul sau orice parte a populației; acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și înțelegerii, fără de care nu poate exista o societate democratică; libertatea de exprimare are și excepții, dar care trebuie interpretate în mod strict, iar necesitatea oricărei restrângerii trebuie stabilite în mod convingător (ex. **HANDYSIDE împotriva REGATULUI UNIT**, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49);

c) exercitarea libertății de exprimare comportă obligații și responsabilități (ex. **HANDYSIDE împotriva REGATULUI UNIT**, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49); astfel, între altele, în contextul opiniilor religioase și credințelor este legitimat să se includă obligația de a evita pe cât se poate expresii care, în mod gratuit, offensează alții, profanează sau care reprezintă o ingerință în drepturile lor, care astfel nu contribuie la orice formă de dezbatere publică capabilă de a duce la un progres al relațiilor umane; statele au o marjă de apreciere când reglementează libertatea de exprimare în relație cu afirmații care offensează convingerile personale, în special cele morale sau religioase (ex. **OTTO-PREMIINGER-INSTITUTE împotriva AUSTRIEI**, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49);

d) în cazul moralității nu este posibil să se ajungă la un concept uniform european privind semnificația religiei în societate; chiar și în interiorul unui stat pot exista variații ale conceptului; prin urmare nu este posibil să se ajungă la o definiție comprehensivă privind ce reprezintă o limitare permisibilă a libertății de exprimare dacă exprimarea se îndreaptă împotriva sentimentului religios al altora; o marjă de apreciere trebuie lăsat prin urmare autorităților naționale în a stabili necesitatea unei astfel de limitări; această

situație însă nu exclude o supervizare din partea CEDO (ex. **OTTO-PREMIINGER-
INSTITUTE împotriva AUSTRIEI**, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 50);

e) îndatoririle și responsabilitățile legate de exercitarea libertății de exprimare au o semnificație specială în situații de conflict sau de tensiuni, o grijă particulară trebuie manifestată față de vehicularea prin presă a limbajului urii sau a promovării violenței (ex. **SÜREK și ÖZDEMİR împotriva TURCIEI**, nr. 23927/94 și nr. 24277/94, 8 iulie 1999, § 63);

f) toleranța și respectarea demnității umane constituie fundamentul democrației și societății pluraliste, prin urmare este necesar ca în societățile democratice să se sancționeze sau chiar să se prevină orice formă de expresii care diseminează, incită, promovează sau justifică ura bazată pe intoleranță, cu condiția ca orice formalitate, condiție, restricție sau amendă impusă să fie proporțională cu legitimitatea invocată (ex. **GÜNDÜZ împotriva TURCIEI**, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 40);

g) art. 17 al Convenției previne ca grupurile totalitare sau persoanele care incită la ură rasială să exploateze în propriul interes principiile enunțate, întrucât scopul acestor grupări este de a distruge drepturile și libertățile; această prevedere se referă și la activitățile politice (ex. **GLIMMERVEEN și HAGENBEEK împotriva OLANDEI**, 8348/78 și 8406/78, 11 octombrie 1979);

h) abuzul cu libertatea de exprimare nu este compatibil cu democrația și drepturile omului, încalcă drepturile altora (ex. **WITZSCH împotriva GERMANIEI**, nr. 7485/03, 13 decembrie 2005);

i) anumite expresii concrete reprezintă un limbaj al urii, care pot insulta indivizi sau grupuri de persoane, iar aceste expresii nu se bucură de protecția articolului 10 al **Convenției** (ex. **JERSILD împotriva DANEMARCEI** [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 35);

j) atacurile vehemente împotriva grupurilor religioase sau etnice sunt incompatibile cu valorile proclamate și garantate de Convenție, și anume toleranța, pacea socială și nediscriminarea (ex. **NORWOOD împotriva REGATULUI UNIT**, nr. 23131/03, 16 noiembrie 2004);

k) se poate invoca necesitatea restrângerii libertății de exprimare în situația în care există o nevoie publică urgentă; statele au o anumită marjă de apreciere privind existența nevoii, dar această apreciere se completează cu supervizarea europeană atât a legislației cât și a modului de aplicare al legislației de instanțele independente; CEDO este împuternicit să ofere interpretarea în ce măsură restricția sau sancționarea este reconciliabilă cu libertatea de exprimare (ex. **HANDYSIDE împotriva REGATULUI UNIT**, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49);

l) în exercitarea supervizării, CEDO analizează atât conținutul cât și contextul afirmațiilor în cauză; restrângerea trebuie să fie proporțională cu legitimitatea restrângerii, autoritățile trebuie să justifice relevanța și suficiența lor (ex. **JERSILD împotriva DANEMARCEI** [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31; trebuie să existe o proporționalitate între impactul afirmației sancționate și sancțiune (ex. **LINGENS împotriva AUSTRIEI**, nr. 9815/82, 8 iulie 1986, § 40); orice formalitate, condiție, restricție sau penalitate impusă considerată a fi necesară într-o societate democratică pentru sancționarea sau chiar prevenirea atacurilor indecente asupra obiectelor venerației religioase trebuie să fie proporționată cu scopul legitim urmărit (ex.

OTTO-PREMIINGER-INSTITUTE împotriva AUSTRIEI, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49);

m) **Convenția** nu lasă prea mult spațiu restricțiilor în domeniul discursurilor politice sau discursurilor care ating interesul general; permisivitatea privind criticile față de guvern trebuie să fie mai pronunțată decât privind cetățeni privați, chiar și politicieni; într-un sistem democratic acțiunile guvernului trebuie urmărite îndeaproape nu doar de către autoritățile legislative și judiciare, dar și de opinia publică; poziția dominantă ce ocupă guvernul îi recomandă să nu utilizeze sancțiunile penale, întrucât are alte posibilități de a răspunde la atacuri și critici injuste; autorităților competente ale statului rămân suficiente posibilități de a adopta, în calitatea lor de garanți ai ordinii publice, măsuri de sancționare adecvate fără ca acestea să devină excesive; totuși în situația în care afirmațiile incită la violență împotriva unor persoane sau oficiali ori împotriva unui segment al societății, autoritățile statului se bucură de o apreciere mai largă când examinează necesitatea restrângerii libertății de exprimare (ex. **CASTELLS împotriva SPANIEI**, nr. 11798/85, 23 aprilie 1992, § 42;

n) libertatea de exprimare are o importanță specială pentru politicieni sau persoanele alese ca reprezentanți unui electorat, care trebuie să-și atragă atenția asupra preocupării lor; limitarea libertății de exprimare pentru un politician aflat în opoziție sau pentru un parlamentar solicită un examen mai temeinic din partea CEDO (ex. **CASTELLS împotriva SPANIEI**, nr. 11798/85, 23 aprilie 1992, § 42);

o) fără dubii, libertatea discursului politic nu este absolut prin natura sa, statele pot introduce restricții și sancțiuni, CEDO având rolul final de a analiza compatibilitatea acestor măsuri cu libertatea de exprimare (ex. **INCAL împotriva TURCIEI**, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 53);

p) presa joacă un rol esențial într-o societate democratică; deși nu trebuie să treacă de anumite limite, cum ar fi privind securitatea națională, integritatea teritorială, amenințarea cu violență, prevenirea dezordinii și criminalității, respectarea reputației și drepturilor altora, necesitatea de a preveni transmiterea unor informații confidentiale, are sarcina de a oferi — într-o manieră conformă cu obligațiile și responsabilitățile sale — informații și idei de interes public, în particular în chestiuni politice, inclusiv cele care divid societatea dar și cele care prezintă justiția; libertatea presei reprezintă unul din cele mai bune posibilități de a crea o opinie privind ideile și atitudinile liderilor politici; libertatea jurnalistică acoperă posibila recurgere la un grad de exagerare, chiar și provocare (ex. **LINGENS împotriva AUSTRIEI**, nr. 9815/82, 8 iulie 1986, § 41-42);

q) presa nu are doar dreptul ci și obligația de a prezenta informații de interes public conform dreptului publicului de a primi aceste informații (ex. **JERSILD împotriva DANEMARCEI** [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31);

r) nu se protejează doar informația în sine, dar și forma prin care se aduce la cunoștința opiniei publice (ex. **JERSILD împotriva DANEMARCEI** [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31);

s) stabilirea pedepselor este în principiu de competența instanțelor naționale, CEDO consideră totuși că aplicarea pedepsei închisorii pentru o infracțiune în domeniul presei nu este compatibilă cu libertatea de exprimare a jurnaliștilor, decât în circumstanțe excepționale, mai ales atunci când au fost grav afectate alte drepturi fundamentale, ca

de exemplu în cazul utilizării limbajului urii sau incitării la violență (ex. **CUMPĂNĂ ȘI MAZĂRE împotriva ROMÂNIEI**, nr. 33348/96, 17 decembrie 2004, § 115);

t) principiile privind libertatea de exprimare vizează și funcționarii publici, deși este legitimat ca statul să impună față de ei obligația discreției, ținând cont de statutul lor special (ex. **AHMED și alții împotriva REGATULUI UNIT**, nr. 65/1997/849/1056, 2 septembrie 1998, § 56).

27. Art. 30 al **Consituției României** care asigură libertatea de exprimare, prevede și limitele acestei libertăți:

„(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război, de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.”

28. Decizia nr. 62 din 18.01.2007 a Curții Constituționale consideră că dreptul la demnitate este una dintre valorile supreme, iar lezarea acestui drept poate fi sancționată chiar și penal: *„Obiectul juridic al infracțiunilor de insultă și calomnie, prevăzute de art. 205 și, respectiv, art. 206 din Codul penal, îl constituie demnitatea persoanei, reputația și onoarea acesteia. Subiectul activ al infracțiunilor analizate este necircumstanțiat, iar săvârșirea lor se poate produce direct, prin viu grai, prin texte publicate în presa scrisă sau prin mijloacele de comunicare audiovizuale. Indiferent de modul în care sunt comise și de calitatea persoanelor care le comit — simpli cetățeni, oameni politici, ziariști etc. —, faptele care formează conținutul acestor infracțiuni lezează grav personalitatea umană, demnitatea, onoarea și reputația celor astfel agresați. Dacă asemenea fapte nu ar fi descurajate prin mijloacele dreptului penal, ele ar conduce la reacția de facto a celor ofensați și la conflicte permanente, de natură să facă imposibilă conviețuirea socială, care presupune respect față de fiecare membru al colectivității și prețuirea în justa măsură a reputației fiecăruia. De aceea, valorile menționate, ocrotite de Codul penal, au statut constituțional, demnitatea omului fiind consacrată prin art.1 alin.(3) din Constituția României ca una dintre valorile supreme.”*

29. Jurisprudență relevantă, incidentă în cauză, în care Colegiul director al C.N.C.D. a constatat că afirmații similare, delcarații publice, cu posibil conținut ofensator la adresa persoanelor cu autism, nu întrunesc elementele unei fapte de discriminare conform art. 2 alin. 8 din O.G. nr. 137/2000 și se încadrează în limitele libertății de exprimare:

- Hotărârea nr. 92 din 26.02.2018;
- Hotărârea nr. 945 din 11.12.2019.

Colegiul director al CNCD reține următoarele:

30. Se constată că reclamatul a afirmat următoarele: *„... m-a făcut anarhist și eu l-am făcut autist, dar nu ne-am înjurat”.*

31. Afirmațiile reclamatului se încadrează în limitele libertății de exprimare, întrucât libertatea de exprimare nu vizează doar informațiile sau ideile primite favorabil sau considerate a fi inofensive sau indiferente, ci și cele care ofensează, șochează sau incomodează orice parte a populației. Nu utilizează expresii care, în mod gratuit, ofensează alții, profanează sau care reprezintă o ingerință în drepturile altora, care

astfel nu contribuie la o dezbatere publică capabilă de a duce la un progres al relațiilor umane. Reclamatul a vizat prin afirmațiile sale o anumită persoană, primul ministru, nu persoanele autiste.

Opinie separată – membre ale colegiului director Cătălina Olteanu și Cerasela Bănică

32. În dezacord cu soluția pronunțată cu majoritatea voturilor membrilor Colegiului director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării prezentei la ședința de deliberări din data de 30.08.2023 soluție prin care s-a constatat că utilizarea termenului de „autism” într-o afirmație realizată în afara contextului medical nu încalcă dreptul la demnitate a persoanelor care sunt afectate de autism și nu constituie o faptă de discriminare, formulăm prezenta opinie separată, considerând că utilizarea termenului de „autist/ă, autism” în situația prezentată constituie o faptă de discriminare, pentru considerentele ce vor fi redată în continuare.

33. În prezenta opinie arătăm faptul că utilizarea termenului „autist/ă, autism” în spațiu public conduce la crearea unei atmosfere degradante, ofensatoare îndreptată împotriva persoanelor care sunt afectate de autism fiind lezată demnitatea umană.

34. Analiza urmărește să stabilească dacă în acest caz s-a depășit limita libertății de exprimare și, în consecință, se impune o ingerință a statului prin aplicarea unei măsuri proporționale cu scopul urmărit.

35. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a fi acceptată o ingerință în dreptul de exprimare, aceasta trebuie:

- să fie prevăzută de lege (care la rândul ei trebuie să îndeplinească anumite calități: să fie previzibilă și accesibilă),
- să urmărească un scop legitim,
- să fie necesară într-o societate democratică
- să fie proporțională cu scopul urmărit (Corneliu Bârsan, Convenția europeană a drepturilor omului, vol. I. Ed. C.H. Beck, București, 2005, p. 769-801).

Ingerința să fie prevăzută de lege

36. Prima cerință, cea a existenței unei prevederi legale, care să reglementeze ingerința statului în exercitarea dreptului libertății de exprimare este îndeplinită de art. 2 alin. (1) coroborat cu art. 15 din O.G. 137/2000. Totuși, apreciem că aceste texte de lege trebuie coroborate cu art. 2. alin. (8) din O.G. 137/2000 potrivit căruia *„prevederile ordonanței nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului la libera exprimare, a dreptului la opinie și a dreptului la informație”*. Apreciam că ambele texte normative sunt previzibile și accesibile, deși protejează o valoare fundamentală într-o societate democratică și sunt noțiuni care au și un caracter abstract.

Ingerința să urmărească un scop legitim

37. Raportat la scopul legitim urmărit, prin posibila ingerință a statului în libertatea de exprimare se urmărește protejarea demnității umane a tuturor cetățenilor din România, în mod deosebit a protecției demnității persoanelor cu tulburări din spectrul autist. Protecția demnității unor grupuri constituie un scop legitim într-o societate democratică.

38. Pentru a se produce o atingere, încălcare a demnității umane, ca drept constituțional protejat, declarațiile, obiect al prezentei petiții, ar trebui să întrunească următoarele elemente:

- un comportament manifestat în public, având caracter de propagandă sau de instigare la ură pe criteriul dizabilitate/handicap,
- ori un comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare îndreptate împotriva unui grup de persoane legat de handicapul/dizabilitatea acestora - astfel cum prevede art. 15 din O.G. 137/2000, republicată.

39. Ca urmare, în speța de față constatăm că primele două condiții (să existe o prevedere legală și să se urmărească un scop legitim) pentru a fi acceptată o ingerință a statului sunt îndeplinite.

Necesitatea ingerinței

40. În acest demers, se analizează dacă există motive „relevante și suficiente” care să justifice ingerința în libertatea de exprimare din perspectiva unei „nevoi imperioase” („pressing social need”). Identificarea unei „nevoi imperioase”, respectiv necesitatea oricărei restricții privitoare la exercițiul libertății de exprimare trebuie să fie stabilită într-o manieră convingătoare, iar autorității naționale îi revine atributul evaluării existenței unei „nevoi imperioase” susceptibile de o anumită marjă de apreciere (Corneliu Bârsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I., Ed. All Beck, București, 2005, pag. 801.) În conformitate cu principiul subsidiarității, statele membre dispun de o „margină de apreciere” în stabilirea limitării libertății de exprimare. Autoritățile statelor membre au un contact direct și permanent cu realitățile sociale și sunt primele care se pronunță asupra existenței unei „nevoi sociale presante”. Marginea de apreciere se va stabili potrivit standardelor minime ale CEDO. (vezi Handyside v. United Kingdom par. 48 și par. 49).

Elemente luate în considerare la stabilirea necesității ingerinței statului în libertatea de exprimare

41. În scopul de a determina dacă afirmațiile – obiect al prezentei sesizări constituie un comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare îndreptate împotriva unui grup de persoane legat de handicapul/dizabilitatea acestora, se va examina: obiectivul urmărit de către partea reclamată prin declarație, conținutul, contextul în care a avut loc declarația, rolul în societate al persoanei, autor al afirmației.

Obiectivul urmărit de partea reclamată

42. Obiectivul urmărit este important de identificat: a dorit partea reclamată să folosească afirmații legate de handicapul/dizabilitatea unor persoane ori a urmărit doar folosirea termenului peiorativ cu scopul de a evidenția anumite lipsuri profesionale ale penitenților? Menționăm că nu se analizează intenția de a discrimina, acest aspect neavând relevanță în stabilirea unei fapte de discriminare.

43. Se constată că, prin afirmațiile din data de 21.12.2021, în cadrul emisiunii la postul de televiziune Antena 3, partea reclamată a diseminat stereotipuri și prejudecăți legate

de persoanele care suferă de autism și anume, prin referire la .. un alt politician dintr-o formațiune politică diferită (USR) de cea căreia îi aparține.

Concret: *Întrebat de moderatorul Antena 3 ce a vorbit cu .., S. a spus că fostul premier l-a făcut anarhist, iar el i-a replicat că "e autist":*

... - "m-a făcut anarhist și eu l-am făcut autist, dar nu ne-am înjurat".

Moderatorul Antena 3 i-a atras atenția că înregistrează un derapaj verbal, spunându-i că autismul este o boală gravă și i-a cerut să reformuleze afirmația. S. a replicat moderatorului:

. - „Și, ce, și anarhismul e o boală, suferă USR de ea”.

. a mai spus că dacă Guvernul își va asuma certificatul verde, atunci vor fi "revolte sociale":

. - "Azi le-am împiedicat, dar nu mai garantez că o să se mai întâmple asta", a mai spus .

44. Propunem spre reținere că partea reclamată a utilizat în public, în timpul intervenției pe postul de televiziune Antena 3, asimilând diagnosticul medical cu o posibilă boală de care ar suferi clasa politică aflată la guvernare, întrucât, într-un dialog avut cu .., acesta i-ar fi adresat reclamatului apelativul anarhist, iar, în replică, acesta s-a exprimat, folosind termenul de autist.

Contextul în care a fost făcută afirmația/ afirmațiile și conținutul afirmației

45. Afirmațiile au fost făcute în data de 21.12.2022, la postul de televiziune Antena 3, în contextul discuțiilor din spațiul public referitor la impunerea / solicitarea certificatului verde.

46. În timpul dialogului purtat, cei 2 politicieni și-au adresat apelative, având în vedere diferențele de opinii pe subiectul discutat.

47. Astfel, reclamatul a precizat moderatorului emisiunii faptul că: *"m-a făcut anarhist și eu l-am făcut autist, dar nu ne-am înjurat".*

48. În momentul în care moderatorul Antena 3 i-a atras atenția că înregistrează un derapaj verbal, cu precizarea că autismul este o boală gravă și i-a cerut să reformuleze afirmația, reclamatul a replicat moderatorului: *„Și, ce, și anarhismul e o boală, suferă USR de ea”.*

49. Prin urmare, constatăm că nu era necesară utilizarea termenului de "autism" pentru a transmite mesajul dorit, respectiv partea reclamată alege să se folosească de un termen care desemnează un diagnostic medical pentru a arăta, probabil, faptul că respectiva formațiune politică nu manifestă receptivitate la problemele pe tema certificatului verde.

50. Potrivit dicționarului de afecțiuni de pe pagina de internet a Rețelei Private de Sănătate Regina Maria, tulburarea de spectru autist (TSA) este o dizabilitate complexă de dezvoltare a creierului care afectează 3 arii principale ale funcționării unui copil: comunicarea, interacțiunea socială și comportamentul, fiind o afecțiune care se menține pe tot parcursul vieții.

51. Conform datelor oferite de Institutul Național de Sănătate Mintală în anul 2019, în România peste 1000 de copii sunt diagnosticați anual cu tulburare de spectru autist. De asemenea, se estimează că la nivel național sunt peste 30.000 de copii cu TSA (dintre care 11.214 încadrați în grad de handicap (aflați în evidențele celor 47 de DGASPC-uri),

iar planul național pe autism menționează că sunt 15.565 de persoane cu TSA în România. Din cei 10.558 de copii cu TSA cu vârsta școlară, 45% merg la școli de masă, 30% la școli speciale și 25% nu sunt încadrați în învățământ. La nivel național sunt doar 300 de specialiști pregătiți să lucreze cu copii cu autism.

52. Potrivit Raportului Mondial privind Dizabilitatea (publicat de Organizația Mondială a Sănătății în 2011, sub titlul „World Report on Disability”), multe persoane cu dizabilități nu beneficiază de acces egal la sistemul de sănătate, educație și șanse de angajare, nu primesc serviciile specifice de care persoanelor cu dizabilități au nevoie, fiind astfel excluse de la activitățile vieții de zi cu zi; ca urmare a intrării în vigoare a Convenției cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități (CRPD) a Națiunilor Unite, se înțelege tot mai mult că dizabilitatea este o chestiune ce ține de drepturile omului; dizabilitatea este de asemenea și o problemă importantă de dezvoltare cu tot mai multe cercetări care evidențiază faptul că persoanele cu dizabilități se confruntă cu sărăcia și cu rezultate socio-economice mai proaste decât persoanele fără dizabilități.

53. În analiza afirmațiilor se poate observa că referirile la termenul autist este folosit cu sens negativ, peiorativ, jignitor pentru persoanele cu autism, întărind pentru publicul larg niște stereotipuri și participând la stigmatizarea oamenilor care suferă de o astfel de afecțiune.

54. În acest punct al analizei, dorim să tragem un semnal de alarmă asupra utilizării termenului de autism în sens peiorativ, ca un termen de comparație negativ, în diverse discursuri sau prezentări, în contexte care nu au nici o legătură cu problematica, nevoile și situația persoanelor cu autism din România, tocmai pentru a se evita transformarea unei tulburări care afectează viața a mii și mii de familii într-o insultă. Acest lucru este foarte îngrijorător și arată nivelul de înțelegere al acestei forme de handicap/dizabilitate și a nevoilor oamenilor care suferă de această condiție.

55. În concluzie, susținem că utilizarea termenului “autist” cu sens negativ în spațiu public conduce la crearea unei atmosfere degradante, ofensatoare îndreptată împotriva persoanelor care au fost diagnosticate cu această afecțiune, fiind lezată demnitatea umană.

56. Dorim să subliniem faptul că dreptul de a nu fi supus discriminării constituie unul dintre drepturile fundamentale într-o societate democratică, dreptul la egalitate constituind un drept cu aplicare imediată și nu progresivă având în vedere că discriminarea în sine este un afront adus demnității umane. Respectarea demnității umane a persoanelor cu handicap/dizabilități este un scop legitim urmărit de stat.

Rolul în societate a persoanei, autor al afirmației

57. Din perspectiva analizei limitelor libertății de exprimare sunt luate în considerare și elemente legate de calitatea specifică pe care o poate avea autorul mesajului analizat (ziarist, politician, membru al opoziției, funcționar public, etc) sau persoana lezată (politician, funcționar public, magistrat, persoană privată, grup parlamentar, etc) precum și mijlocul prin care a fost difuzat mesajul (presa scrisă, televiziune, radio, mediu online etc.).

58. În acest punct este necesar să reiterăm faptul că, astfel cum rezultă din reglementările internaționale și din prevederile constituționale din România, caracterul inviolabil al libertății de exprimare afirmă statutul de drept aprioric, indiscutabil și

nenegociabil al persoanei, căruia nimeni și nimic nu trebuie să-i aducă atingere. Inviolabilitatea nu exclude, ci chiar presupune, o serie de „îndatoriri și responsabilități” ale persoanei care își exercită libertatea de exprimare, precum și anumite limite ale exercitării dreptului, în numele interesului public, comun ori particular. Exercițarea libertății de exprimare, ca și a altor drepturi fundamentale, trebuie făcută cu bună-credință și în raport de interesul public și de drepturile celorlalți.

59. Partea reclamată este un politician român, persoană publică, membru al Partidului Alianța pentru Unirea Românilor, în prezent fiind ales deputat în legislatura 2020 – 2024.

60. Apreciem că afirmațiile părții reclamate ating o limită prin care încalcă un drept fundamental (dreptul la demnitate umană al persoanelor cu handicap/dizabilități) astfel încât dreptul la libertatea de exprimare devine secundar, fiind justificată necesitatea ingerinței statului în libertatea de exprimare.

61. Recomandăm ca pe viitor să se evite exprimări care pot aduce atingere demnității unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități, ori să creeze o atmosferă de intimidare, ostilă, degradantă, umilitoare sau ofensatoare, îndreptată împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități.

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 20 alin. (2) din **O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare**, republicată, cu 6 voturi pentru și 2 împotriva ale membrilor prezenți la ședință

COLEGIUL DIRECTOR HOTĂRĂȘTE:

1. Afirmațiile reclamatului se încadrează în limitele libertății de exprimare, astfel că nu reprezintă discriminare conform art. 2 alin. 8 din **O.G. nr. 137/2000**;
2. O copie a prezentei hotărâri se va comunica părților.

V. Modalitatea de plată a amenzii: —

VI. Calea de atac și termenul în care se poate exercita

Prezenta hotărâre poate fi atacată la instanța de contencios administrativ, potrivit **O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare, republicată și Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ.**

Membrii Colegiului director prezenți la ședință

ASZTALOS CSABA FERENC – Membru

BĂNICĂ CERASELA CLAUDIA - Membru

JURA CRISTIAN – Membru

MOȚA MARIA – Membru

OLTEANU CĂTĂLINA – Membru

POPA CLAUDIA SORINA – Membru

RAIU CĂTĂLIN VALENTIN – Membru

SĂVULESCU RADU COSMIN – Membru

**Redactată și motivată: C.J., I.C., H.I.
Data redactării: 12.12.2023**

Notă: Hotărârile emise de Colegiul Director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării potrivit prevederilor legii și care nu sunt atacate în termenul legal, potrivit *O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare* și *Legii 554/2004 a contenciosului administrativ*, constituie de drept titlu executoriu.